

ISSN 2518-7813

НАУКОВИЙ ВІСНИК

МИКОЛАЇВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ

№ 1 (60)
лютий 2018

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

НАУКОВИЙ ВІСНИК

МИКОЛАЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ
Засновано 1999 р.

№ 1 (60)
лютий 2018

Внесено до Переліку фахових видань України
(наказ МОН України від 29.12.2014 р. № 1528)

Миколаїв
МНУ імені В. О. Сухомлинського
2018

Рекомендовано до друку рішенням наукової ради
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
(протокол № 1 від 17.01.2018 р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Валерій БУДАК академік НАПН України, доктор технічних наук, професор, голова редакційної колегії;
Тетяна СТЕПАНОВА доктор педагогічних наук, професор, головний редактор;
Ірина КАРДАШ кандидат педагогічних наук, доцент, відповідальний секретар.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Валерій БИКОВ доктор технічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України;
Володимир ГЛАДИШЕВ доктор педагогічних наук, професор Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського;
Микола ЄВТУХ доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар Відділення вищої освіти НАПН України;
Василь КРЕМЕНЬ Президент НАПН України, академік НАН України, дійсний член НАПН України, Президент Товариства «Знання» України;
Володимир ЛУГОВИЙ дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, перший віце-президент НАПН України;
Олександр ЛЯШЕНКО дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, академік-секретар Відділення загальної середньої освіти НАПН України;
Нелля НИЧКАЛО доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар Відділення педагогіки та психології професійної освіти НАПН України;
Олександра САВЧЕНКО головний науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України, радник президента НАПН України, дійсний член НАПН України;
Аватолій СИТЧЕНКО доктор педагогічних наук, професор Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського;
Ольга СУХОМЛИНСЬКА дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор;
Олена ТРИФОНОВА доктор педагогічних наук, професор Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського;
Мухіддін ХАЙРУДДІНОВ доктор педагогічних наук, професор Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Василь КУЗЬМЕНКО доктор педагогічних наук, професор (Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти»);
Нелля ЛУЦАН доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника).

Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр. / за ред. проф. Тетяни Степанової. — № 1 (60), лютий 2018. — Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. — 420 с.

ISSN 2518-7813

У збірнику наукових праць уміщено статті з актуальних проблем педагогічної науки. Зокрема, розглянуто питання теорії та методики навчання дисциплін освітніх галузей. Автори особливу увагу звертають на процес виховання та навчання, інноваційні технології в освіті, особливості формування компетентності, проблеми фахової підготовки фахівця тощо.

Видання адресовано науковцям, педагогам, учителям-методистам, студентам педагогічних спеціальностей.

УДК 37
ББК 74

ЗМІСТ

Марія АДОБОВСЬКА, Вікторія ЯВОРСЬКА	Сучасні проблеми і можливості реалізації фахової підготовки майбутнього викладача географії засобами інтерактивної освіти.....	10
Людмила АРИСТОВА	Методичні засади підготовки майбутніх вчителів до патріотичного виховання учнів 4-х класів на уроках музичного мистецтва.....	16
Наталія БАЧИНСЬКА	Формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземних мов засобами народної казки.....	21
Ганна БЕСПАЛЬКО	Естетичний розвиток дошкільників засобами зображувальної діяльності в Україні: програмно-методичне забезпечення (друга половина ХХ – початок ХХІ століття).....	26
Тамара БОНДАР	Реалізація інклюзивної моделі освіти в Канаді.....	32
Валентин БОНДАРЕНКО	Обґрунтування практичної складової освітнього процесу майбутніх працівників патрульної поліції.....	38
Юлія ВОЛИНЕЦЬ, Надія СТАДНІК	Етапи формування готовності майбутніх дошкільних педагогів до дослідницької діяльності.....	44
ГАО ДЕСЯН	Готовність до управління вокально-хоровою діяльністю учнівської молоді як складова фахової компетентності майбутнього вчителя музики.....	49
Ігор ГЕВКО	Концептуальні складові дослідження основ професіоналізму вчителів технологій.....	54
ГУ ЦЗІН	Структурні особливості вокального слуху майбутніх учителів музичного мистецтва.....	60
Тетяна ДУКА, Тетяна ЖУРАВКО	Громадянсько-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури.....	64
Тетяна ЖАРОВЦЕВА, КАРАЗОГЛЮ (ГЕДІЛ) Фат'ма	Медіа-культура батьків в умовах сучасного інформаційно-виховного простору.....	69
Ірина ЄФІМЕНКО, Василь ФРИЦЮК	Розвиток комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.....	73
Олена ЖИДКИХ	Методика використання умовно-графічної наочності при підготовці фахівців швейної галузі.....	78
Лариса ЗДАНЕВИЧ	Особливості використання бліц-гри як інтерактивної форми проведення практичного заняття з майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти.....	83
Валентина ІВАНОВА	Професійна адаптація молодого музиканта як умова успішної творчої самореалізації.....	88
Олена ІЛЬІНА	Складові поняття гендерна культура: гендер та культура.....	92
Елла КАРПОВА	Синергетичний підхід у підвищенні якості педагогічних досліджень.....	98
Александр КИРИЧЕНКО	Новая доктрина сущности и значения прямого или делегированного государственного принуждения для противодействия вненормативному (девиантному) поведению учеников общеобразовательных школ.....	103

Олена КОЗЬМЕНКО	Дослідження успішності студентів вищих навчальних закладів	110
Олена КОМПАНИЙ	Критерії, показники та рівні сформованості текстотворчих умінь молодших школярів на завершальному етапі початкової мовної освіти.....	117
Тамара КОРОГОД	Теоретичні основи моделювання педагогічних умов формування досвіду самостійної пізнавальної діяльності студентів немовних спеціальностей під час навчання професійного іншомовного спілкування	121
Анжеліка КОРОЛЬ	Формування професійної компетенції майбутнього вчителя музичного мистецтва	127
Олена КОХАНОВСЬКА	Категорійний аналіз поняття «природничо-математична освіта дівчат».....	131
Анжеліка КУРЧАТОВА	Підготовка майбутніх вихователів до взаємодії з сім'єю з морального виховання дітей дошкільного віку (інноваційні форми роботи)	136
Ірина ЛИТВИНЕНКО	Роль предметно-языкового інтегрованого обучения в морських учебных заведениях.....	141
Тетяна ЛУГОВЕНКО	Аспекти формування репертуару дитячого хореографічного колективу як запорука виховання естетичного смаку суспільства	145
ЛЮДЦІН	Теоретико-педагогічний аналіз концертно-виконавської компетентності іноземних студентів магістратури	151
ЛЮ МЯОНИ	Аналіз процесу сприйняття та відтворення українських фолк-пісень студентами на початковому етапі навчання у класі з постановки голосу.....	157
ЛАН ХАЙЄ	Діагностика готовності студентів до застосування проектних технологій у процесі вокально-хорового навчання.....	162
Галина ЛЯХ	Педагогічні передумови становлення трудового навчання в Україні у другій половині XIX – на початку XX ст.	167
Антоніна ЛЯШКЕВИЧ	Становлення і розвиток морської освіти в кадетських корпусах у XIX – на початку XX століття	172
Поліна МАГДА	Впровадження у навчально-виховний процес коледжу мистецтв педагогічних умов формування патріотизму	178
Володимир МАРЧУК, Надія СТАДНІК	Сутнісні характеристики ціннісних орієнтацій студентів.....	183
Наталія МАХИНЯ	Сучасний стан законодавчого супроводу освіти дорослих в Україні.....	187
Володимир МИКИТЮК	Рефлексії Івана Франка на освітянську проблематику: шевченкознавчий наратив.....	193
Наталія МОСКОВЧУК	Професійно-мовленнєва підготовка як педагогічна категорія	199
Максим МУДРИЙ	Методичні підходи до формування історичної пам'яті учнівської молоді у контексті впровадження профільної освіти	207
Ольга МХИТАРЯН, Ольга ЛЮБЕНКО, Катерина РУДЕНКО	Формування методичної компетенції майбутніх фахівців-філологів засобами ІКТ	211
Валентина МІШЕДЧЕНКО	Особливості музичного навчання й виховання учнів четвертого класу загальноосвітньої школи	218
Світлана НАКОНЕЧНА	Хмарний сервіс Google Classroom у процесі навчання студентів технологічних коледжів в умовах дистанційного навчання	223
Юлія НЕНЬКО	Етапи формувального експерименту з розвитку готовності курсантів вищих навчальних закладів ДСНС України до професійно орієнтованої комунікативної діяльності.....	228
Викторія НЕСТЕРЕНКО, Руслан БЕДРАНЬ	Проблема виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку	233
Наталія ПАВЛІНСЬКА	Формування гуманістичного світогляду у майбутніх учителів засобами гуманістичної педагогіки.....	239

Олександр ПАСІЧНИК, Олена ПАСІЧНИК	Компетентісно орієнтоване навчання іноземних мов у формі «діалогу культур»	244
Jurij PEŁECH, Olga JUZYK	Cechy przygotowania zawodowego nauczycieli informatyki w Polsce	248
Оксана ПОВСТИН	Досвід навчання фахівців у галузі безпеки людини в зарубіжних країнах: управлінський аспект	255
Євгенія ПРОВОРОВА	Теоретико-методологічні основи методичної підготовки майбутнього вчителя музики на засадах праксеологічного підходу	262
Костянтин ПРОНТЕНКО	Обґрунтування інформативно значущих для навчання курсантів гирьового спорту компонентів фізичної підготовленості	270
Наталя ПУТІЛОВСЬКА	Педагогічні умови професійного спілкування викладача і студентів в процесі навчально-виховної діяльності	278
Галина РУДА	Проблема застосування гри у навчальній діяльності та її висвітлення в педагогічній літературі	282
Лілія РУСКУЛІС	Методологічна сутність категорії «лінгвістична компетентність» у сучасному освітньому просторі	286
Іван РЯБУХА	Зміна парадигми морської освіти на зламі століть (глобальні виклики)	291
Микола СВІРЖЕВСЬКИЙ	Діяльність керівника навчального закладу в сучасному освітньому просторі	296
Наталя СЕНЧИНА	Зміст та структура педагогічної рефлексії вчителів гуманітарних спеціальностей	300
Юрій СКИБА	Аналіз посадових вимог асистента кафедри закладів вищої освіти України та добір методики розроблення його професійного профілю	308
Ірина СЛЯТИНА	Дослідження рівня музично-естетичної вихованості учнів підліткового віку	315
Юлія СОКОЛОВА	Структурування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів дистанційного навчання	320
Вікторія СОЛОГУБ	Розвиток навичок техніки читання нот з аркуша у гітариста	327
Вікторія СОЛОГУБ, Олена ПІХТАР	Педагогічна майстерність викладання музичних фахових дисциплін у виконавців	331
Володимир СТАРОСТА	Деякі аспекти соціальної та навчальної адаптації студентів-першокурсників у коледжі	336
Ніна СТЕЛЬМАХ	Психологічні засади педагогічної взаємодії	343
Володимир СТЕПАНОВ	Педагогічні умови навчання майбутніх учителів музики мультимедійному аранжуванню в процесі фахової підготовки	348
Оксана СТРИХАР	Логіка педагогічних процесів у патріотичному вихованні студента на заняттях музики	353
СУНЬ СІНЬ	Смислотворчість у саморегуляції музично-виконавських дій майбутніх учителів музики	358
У ЦІЖУЙ	Педагогічні умови формування художньої емпатії майбутніх учителів музичного мистецтва	363
Валентина ФРИЦЮК, Оксана ВОЛОШИНА	Професійний саморозвиток майбутніх учителів: аксіологічний аспект проблеми	367
Мухиддин ХАЙРУДДИНОВ	Образование в условиях постиндустриального общества как педагогическая проблема	372
ЧЖАН БО	Методологічні підходи до розвитку художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики	378

ЧЖАН ІН	Змістові компоненти формування етнонаціонального виконавського стилю майбутніх учителів музики і хореографії з КНР у ВНЗ України.....	383
ЧЖУ ПЕН	Мотиваційні детермінанти музично-виконавської самопідготовки майбутніх учителів музики.....	388
Лариса ЧИНЧЕВА	Стан сформованості диригентсько-хорової компетентності майбутнього вчителя музики у процесі педагогічної практики.....	393
Наталія ШАРАТА, ОЛЕГ КЕДІС	Художньо-естетичне виховання студентської молоді миколаївського національного аграрного університету.....	398
Світлана ШУЛЯК	Тестова теорія та технологія в контексті історичного аналізу.....	403
ЮАНЬ КАЙ	Педагогічні умови формування виконавської стабільності майбутніх учителів музики.....	408
Лариса ЯРОШЕВСЬКА	Патріотичне виховання студентської молоді як складова громадської діяльності кафедри музичного мистецтва.....	413
РЕЦЕНЗІЇ		
Анатолій СИТЧЕНКО	Уроки Івана Франка.....	417

CONTENTS

Adobovska M., Yavorska V.	Modern challenges and opportunities for the implementation of professional training of future teachers of geography with means of interactive education.....	10
Alystova L.	Methodical bases of training future teachers to patriotic education of students in school 4th classes art lessons of musical	16
Bachynska N.	Sociocultural competence development of future foreign language teachers by means of fairy tale.....	21
Bespalko H.	Aesthetic development of preschoolers by means of image-making activity in Ukraine: program-methodological providing (Second Half of the XX – Beginning of the XXI Century).....	26
Bondar T.	Inclusive education model implementation in Canada.....	32
Bondarenko V.	Justification of the practical component of the educational process of future police patrol staff.....	38
Polynets Y., Stadnik N.	Stages of formation of readiness of future preschool teachers to research activity.....	44
Bao Desyan	Willingness to manage the vocal and choral activity of the school youth as a component of the professional competence of the future teacher of music.....	49
Hayko I.	Conceptual components of studies of the professionalism of teachers of technologies	54
Gul'ing	Structural features of the vocal hearing of future teachers of musical art.....	60
Duka T., Zhuravko T.	Civil-patriotic upbringing of the senior preschool age children by means of fiction literature	64
Zharovtseva T., Karazohliu (Hedil) Fatma	Media culture of parents in the conditions of modern information and educational space	69
Efimenko I. Frytsiuk V.	Development of communicative culture of future teachers of musical art.....	73
Zhydykh O.	Method of using conditional-graphic visibility in the preparation of specialists in sewing industry.....	78
Zdanievych L.	Peculiarities of using blitz-game as interactive form of conducting practical training with the future kindergarteners at pre-school educational establishments.....	83
Ivanova V.	Professional adaptation of young as a cause of success in creative self-realization	88
Ilyina E.	Constituents of the concepts of gender culture: gender and culture.....	92
Karpova E.	Synergetic approach in improving the quality of pedagogical studies	98
Kirichenko A.	The new doctrine of the essence and meaning of direct or delegated state coercion to counteract of the overcoming of behavioural (deviant) behavior of pupils in general education schools	103
Kozmenko O.	The Research of Student Success in Universities	110
Kompanii O.	Criteria, indicators and levels of the compilation of text-based lessons of the large schools at the final stage of initial language education.....	117
Korohod T.	Theoretical basis of modeling pedagogical conditions of forming the experience of independent cognitive activity of nonlinguistic students during the process of teaching ESP.....	121

Korol A.	Formation of professional competence of the future teacher of musical art.....	127
Kokhanovska O.	Definitional analysis of the notion «girls' natural and mathematical education»	131
Kurchatova A.	Training of future educators for interaction with family on moral upbringing of preschool children (innovative forms of work).....	136
Lytvynenko I.	Role of the content language learning at maritime educational institutions.....	141
Lugovenko T.	Aspects of the formation of the children's choreographic team repertoire as a pledge of aesthetic taste education of society	145
Liu Jing	Teoretiko-pedagogical analysis of the formation of concert-performing competence of foreign master's students	151
Lu Miaoni	Analysis of process of perception and reproducing of the Ukrainian phonemes the Chinese students on the initial stage in the class of the voice training.....	157
Liang Haiye	Diagnostics of students' readiness for application of project technologies in the process of vocal-choral learning.....	162
Lyakh H.	The pedagogical preconditions of the settling of labour education in Ukraine in the second half of the XIXth – at the beginning of the XXth centuries	167
Lyashkevich A.	Foundation and development of maritime education in cadet corps in the 19th and early 20th centuries.....	172
Magda P.	Introduction of pedagogical conditions of formation of patriotism in the educational process at Arts College.....	178
Marchuk V., Stadnik N.	Essence characteristics of the students' value orientations.....	183
Makhynia N.	Modern legislative support of adult education in Ukraine	187
Mykytyuk V.	Reflections of Ivan Franko about educational problems: Shevchenko studing narrative	193
Moskovchuk N.	Professional - linguistic preparation as a pedagogical category	199
Mudryi M.	Methodological approaches to the formation of the historical memory of students in the context of introduction of the profile education	207
Mkhytaryan O., Lyubenko O., Rudenko K.	Formation of methodical competence of future philologists by means of ICT	211
Mishedchenko V.	Features of music training and education of the fourth grade pupils of the comprehensive school.....	218
Nakonechna S.	Google Classroom in the study process student's technological College of distance learning	223
Nenko Y. P.	Stages of the forming experiment on the development of readiness of cadets of higher educational establishments of the State Emergency Service of Ukraine for professionally oriented communicative activity	228
Nesterenko V., Bedran R.	The problem of educating preschool children's health culture	233
Pavynska N.	Formation of the humanistic outlook of future teachers through means of humanistic pedagogy.....	239
Pasichnyk O., Pasichnyk O.	Providing «Dialogue of Cultures» Approach to Foreign Language Learning in the Context of Competence-based Education	244
Pelekh Ju., Yuzyk O.	The peculiarities of IT teacher training in Poland.....	248
Povstyn O.	The experience of training specialists in the field of human security in foreign countries: the aspect of management	255
Provorova Y.	Theoretical and methodological basis of methodical preparation of the future teacher of music on the principles of praxeological approach.....	262
Prontenko K.	Substantiation of informing meaningful components of physical preparedness for teaching of cadets of kettlebell sport.....	270
Putlovska N.	Pedagogical Conditions of Lecturer-Student Communication in the Process of Teaching and Educational Activities.....	278

Ruda H.	The problem of the use of the game in educational activities and its coverage in pedagogical literature.....	282
Ruskulis L.	The essence of methodology of category «linguistic competence» in the modern learning space.....	286
Ryabukha I.	Change of maritime education paradigm at the edge of the century (global challenges).....	291
Svirgevskiy M.	The Activities of the Head of the Academic Institution in Modern Educational Environment.....	296
Senchina N.	Content and structure of pedagogical reflection of teachers of the humanities.....	300
Skyba Yu.	Analysis of the job requirements of the assistant lecturer of the department of higher educational institutions of Ukraine and the methodology for developing his or her professional profile.....	308
Syatina I.	Study of the level of musical and aesthetic educatedness of the adolescent students.....	315
Sokolova Yu.	The structure of future Primary school teachers readiness to use the methods of distance learning.....	320
Sologub V.	The development of guitar player's prima vista skills.....	327
Sologub V., Pikhitar O.	Art of teaching of the music vocational subject schooling for performer.....	331
Starosta V.	Some aspects of social and educational adaptation of first-year students in college.....	336
Stelmah N.	Psychological Basics of Pedagogical Interaction.....	343
Stepanov V.	Pedagogical conditions of multimedia arrangement training of future teachers of music of in the process of professional preparation.....	348
Strikhar O.	The logic of pedagogical processes of patriotic education of a student in music classes.....	353
Sun Xin	Meaning-creativity in the self-regulation of musical and performing actions of future music teachers.....	358
Wu Qirui	Pedagogical conditions for the formation of the artistic empathy of future music teachers.....	363
Frytsiuk V., Voloshina O.	Professional self-development of future teachers: the axiological aspect of the problem.....	367
Khairuddinov M.	Education in a post-industrial society as a pedagogical problem.....	372
Zhang Bo	Methodological approaches to the development of artistic and evaluative skills of future music teachers.....	378
Zhang Ying	Substantial components of the formation of the ethno-national performing style of future teachers of music and choreography from the PRC in universities of Ukraine.....	383
Zhy Peng	Motivational determinants of musical-performing self-training of future music teachers.....	388
Chyncheva L.	State of conformity of the dirient-choice competence of the future music instructor in the proceeding of pedagogical practice.....	393
Sharata N., Kedis O.	Artistically-aesthetic education of student young people of the Mykolaiv national agrarian university.....	398
Shuliak S.	Test theory and technology in the context of historical analysis.....	403
Yuan Kai	Pedagogical conditions on formation of performance stability of future teachers of arts.....	408
Yaroshevskaya L.	Patriotic education of student young as a composition of public activity of the musical art faculty.....	413

REVIEW

Sytchenko A.	Lessons of Ivan Franko.....	417
--------------	-----------------------------	-----

УДК 373.2.015.31:172.15[:82

Тетяна ДУКА

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
м. Умань, Україна
e-mail: tanya_kucher75@ukr.net

Тетяна ЖУРАВКО

магістрант факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
м. Умань, Україна
e-mail: tanazuravko1996@gmail.com

ГРОМАДЯНСЬКО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті проаналізовано теоретичне підґрунтя основ громадянсько-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Охарактеризовано особливості формування громадянської свідомості у дошкільників засобами художньої літератури. Визначено основні підходи до художнього слова як важливої передумови виховного впливу. Розкрито засоби художньої літератури спрямовані на розвиток української національно-патріотичної ідеї, виховання патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку. З'ясовано, що засоби художньої літератури сприяють формуванню першооснов громадянсько-патріотичного виховання, активної громадянської позиції, морально-духовної культури дітей дошкільного віку.

Ключові слова: діти дошкільного віку, громадянсько-патріотичне виховання, громадянська свідомість, художня література, засоби художньої літератури.

Сучасне життя ставить перед педагогами та батьками завдання виховання активних громадян нашої держави, що є запорукою небайдужості громадян як сьогоденного, так і майбутнього покоління.

Виховання у молодого покоління любові до Батьківщини, українського народу, національної самосвідомості, гуманістичної моралі певною мірою стосується і дітей дошкільного віку.

Зокрема, цей час є найсприятливішим для формування в дітей першооснов громадянської самосвідомості, які включають усвідомлення своєї приналежності до нації, пробудження любові та поваги до національної мови, традицій, символіки, зародження фундаментальних якостей національного характеру [7, 12–15].

У сучасній науково-педагогічній літературі патріотичне виховання трактується як виховання, що формує усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до своєї Батьківщини, вболівання за долю свого народу, його майбутнє [5].

Такий виховний аспект в роботі з дітьми визначено рядом нормативних документів: «Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави»,

«Концепція патріотичного виховання учнівської молоді», «Базовий компонент дошкільної освіти» від 2012 р., наказ МОН «Про затвердження Рекомендацій щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України» та ін., що є передумовою для формування громадянської поведінки дітей [1, 21–23].

Завдання патріотичного виховання дошкільників визначаються відповідно до змісту нової редакції Базового компонента дошкільної освіти. Гартування маленького патріота передбачає роботу з виховання шанобливого ставлення до України, її історії та традицій, державних та національних символів; любові до батьків, свого роду, батьківської оселі, природи рідного краю [1, 20].

Дошкільний вік, як період становлення особистості, має свої потенційні можливості для формування вищих моральних почуттів, до яких і відноситься почуття громадянськості та патріотизму.

Виховний вплив художньої літератури на дітей дошкільного віку визначається їхніми віковими та психологічними особливостями: підвищена чутливість до зовнішніх впливів, безпосередність сприйняття оточуючого світу, високий рівень наслідування та емоційного «співпереживання».

Рідна література, відкриваючись перед дитині дошкільного віку новими гранями, є могутнім джерелом, своєрідним генетичним кодом, пам'яттю народу. Вона нерозривно пов'язана з національними і культурними традиціями. Це своєрідний художній літопис українців. Національний тип особистості виростає на ідеях національної філософії, народних ідеалах, традиціях, звичаях, обрядах, морально-етичних цінностях, які тією чи іншою мірою показані у творах художньої літератури [2, 11–25].

Дослідження проблеми патріотичного виховання дошкільників ґрунтується на фундаментальних працях у галузі національної системи виховання, концептуальних положеннях національної освіти та виховання (А. Алексюк, І. Бех, О. Вишневський, В. Вугрич, Т. Усатенко та ін.).

Ідеї громадянсько-патріотичного виховання завжди були актуальними для педагогічної еліти України. Питання формування громадської позиції молодого покоління було предметом вивчення багатьох науковців (В. Вербицький, П. Волошин, Е. Косарева, В. Сухомлинський, К. Чорна та ін.).

Науковцями з'ясовано, що головна функція патріотичних почуттів полягає у формуванні позитивного ставлення до свого народу. Як зазначає В. Вугрич, суб'єктом патріотизму є людина як суцільна істота, а об'єктом – народ, Батьківщина.

Видатні представники прогресивної педагогічної думки, письменники та громадські діячі: М. Драгоманов, О. Духнович, М. Коцюбинський, І. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Т. Шевченко та ін. вказували на важливість виховання дітей і молоді засобами художнього слова. Адже саме література як вид мистецтва викликає високі духовні цінності, почуття прекрасного, гуманізм, патріотизм.

Особливо цінною для сучасної практики є педагогічна та літературна спадщина українського педагога В. Сухомлинського, він відмічав, що пріоритет полягає у «...формуванні нового покоління свідомої молоді, вихованні справжніх патріотів, що по-справжньому люблять Батьківщину, борді за свій народ та його історичне минуле, віддавальні за його майбутнє» [11, 167].

Закономірність громадянсько-патріотичного виховання видатний педагог вбачав у тому, що «...необхідно розпочинати саме з дошкільного віку, коли дитина дуже чутлива до емоційних впливів і схильна до наслідування, коли створюються сприятливі умови для того, щоб поступово розкрити її част народної і світової спадщини через мистецькі твори, етику людських взаємин, сформувати перший практичний досвід прояву душі стосовно ближніх та близьких людей, рідної домівки, отчого

краю з його природою, історією і традиціями, рідної мови, – всього, з чого для кожного починається Батьківщина» [12, 180].

Першим (у свій час) В. Сухомлинський звернувся до громадянського виховання як до головної педагогічної проблеми. Він визначив дошкільний вік як особливо важливий для формування громадянина та наголошував, що риси громадянина виховуються безліччю впливів педагогічного характеру й некерованими соціальними впливами [11, 167].

Автор відмічав, що задовго до повноліття наша дитина має жити громадянськими думками й сприйманнями. Справжнє громадянське виховання, на думку педагога, у процесі навчання починається там, де «думка надихає, пробуджує й утверджує прагнення до морального ідеалу» [11, 152].

Формування громадянської позиції у дошкільному віці В. Сухомлинський радив починати з того, що «...близьке, з рідної домівки, з долі діда, прадіда, з пожовклих від часу грамот і подяк, отриманих рідними за сумлінну працю» [11, 150].

Суть духовного життя маленького громадянина, на думку педагога, повинна бути в «... захопленні, одухотворенні красою людини й красою ідеї, у прагненні стати справжнім патріотом, справжнім борцем» [11, 154].

На думку педагогів-науковців Л. Виготського, А. Запорожця, К. Чорної та ін. виховання патріотичних почуттів необхідно розглядати у тісному взаємозв'язку з загальним емоційним розвитком дитини. Емоційне відношення дітей до оточуючого є непрямим показником становлення їхніх почуттів. Художня література сприяє виникненню у дітей саме емоційного відношення до описаних подій, природи, героїв, персонажів літературних творів, до оточуючих їх людей, до дійсності [4, 156–158].

На основі аналізу науково-педагогічних джерел більшість сучасних дослідників та авторів таких як: А. Богуш, Н. Лисенко, Т. Поніманська та ін. розглядають літературу для дітей як важливий засіб виховання громадянсько-патріотичного виховання дошкільників.

Тому питання громадянсько-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури залишається актуальним, що зумовило вибір теми нашого дослідження.

Мету статті вбачаємо у здійсненні спроби виявлення особливостей впливу засобів художньої літератури на громадянсько-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку.

Людське життя складається з певних періодів, кожен з яких відповідає за сприйняття певної інформації та має сприятливі умови для дії певних чинників психологічного, соціального та емоційного

з життя. Відтак, дошкільний вік у житті дитини є саме тим періодом, коли слід розпочинати формування в неї елементів національної самосвідомості та основ громадянсько-патріотичних почуттів.

Головною складовою патріотичного виховання є формування у дітей любові до рідної країни, що здійснюється, в першу чергу, сім'єю, соціумом, через передавання певних культурних традицій, звичаїв, обрядів, вірувань та ін. До основних завдань патріотичного виховання належать: формування любові до рідного краю, формування духовно-моральних взаємин, формування любові до культурного спадку свого народу, виховання любові, поваги до своїх національних особливостей, почуття власної гідності як представників свого народу, толерантне ставлення до представників інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей [1, 12].

Художня література використовується як засіб розвитку людяності, гуманних почуттів особистості: добра, справедливості, почуття обов'язку. Зокрема О. Хролець зазначає, що «...дитяча література забезпечує перехід гуманістично-ціннісних орієнтацій у внутрішнє надбання особистості» [12, 176–180].

Діти 5–6 років вже володіють достатнім літературним багажем, розуміють конкретний вчинок літературного героя, хоча його приховані мотиви не завжди можуть пояснити [12, 176–180].

В період дошкільного віку діти вже знайомі з багатьма видами усної народної творчості. Значні можливості для патріотичного виховання мають фольклорні твори, в яких втілений народний ідеал духовного розвитку.

Уже на першому році життя дитині співають колісанку – перший поетичний твір, з яким вона зустрічається в перші дні свого життя, вона чує його з вуст найближчої людини-матері. У ній відображена глибока материнська любов, оспівується світ добра, краси й справедливості. Це перші уроки духовності, моральності, чесності, чемності, шанобливого ставлення до рідних та свого краю.

Народні коліскові пісні є первинним засобом формування основ громадянської свідомості дітей, оскільки, як зазначає М. Стельмахович, саме вони «вчать любити рідну землю, батьків, працю, захищати правду, поважати старших...» [8, 98–99].

У дошкільному закладі освіти з дітьми старшого дошкільного віку доцільно організовувати вечори українських коліскових пісень «Колісковий віночок», «Балада про мальви», «Світять зорі неозорі» під час якого діти вкладають спати ляльок, ведмедиків, зайчиків, інсценують зміст різних колісок. Відтак коліскові пісні є своєрідним художнім утіленням однієї з найважливіших концепцій народного світогляду – неподільності

добра й праці, чесності й патріотизму. «Прості та водночас мудрі народні твори не вдаються до прямої дидактики, а через яскраві, колоритні образи, використовуючи найхарактерніший для дитячого фольклору художній прийом – олюднення якостей та дій персонажів пісень, – малюють захоплюючу, цікаву й повчальну картину» [6, 264].

Серед скарбів виховного досвіду народу розглядаємо малі фольклорні жанри – прислів'я, приказки, загадки, пісні та ін. які завдяки своїй особливій формі, емоційності, образності, яскравості, доступності дають змогу збагачувати духовний простір дітей дошкільного віку [3, 122].

Найяскравішим і улюбленим жанром для дітей залишається народна казка. Оскільки вона не лише вважається скарбницею народної мудрості, а є невичерпним джерелом розвитку емоційної сфери, творчого потенціалу дитини, виховання найкращих людських чеснот [10, 16–17].

Українські народні казки, повні чудесного вимислу, драматичних ситуацій, протистояння добра і зла, не тільки розважають дітей, а й закладають основи патріотичності, моральності і людської гідності.

Слухаючи й переказуючи казку, «маленький громадянин не лише пізнає дива природи й закони суспільного життя, а й розвивається духовно, збагачується його лексика, вдосконалюється мовлення, відбувається усвідомлення своєї приналежності до певного народу, формується уявлення про народні звичаї та традиції» [9, 28–30].

Серед цінних засобів формування основ громадянсько-патріотичної свідомості є билини. З цим особливим жанром усної народної творчості діти знайомляться в період старшого дошкільного віку. Героїчні сюжети билин захоплюють дітей і розбурхують їхню уяву яскравою гіперболою, співучістю, легендарністю. Для дітей використовуються адаптовані варіанти текстів.

Важливим засобом патріотичного виховання є вірші про подвиги і мужність українського народу у воєнні роки. Сила ритмічного поетичного слова діє на свідомість дітей надихаюче.

Мужність солдатів і партизанів, які захищали Батьківщину, які не жаліли себе в боротьбі, описані у оповіданнях та є високохудожнім засобом виховання громадянсько-патріотичних почуттів.

Розповіді про війну, про дітей і підлітків, які брали участь в боротьбі із загарбниками, знайомлять сучасних дітей з подвигами їхніх бабусь і дідусів. Діти співпереживають персонажам, хвилюються, вперше усвідомлюють жорстокість і нещадність війни до простих людей, обурюються проти загарбників, їхніх нападів на мирних жителів та ін. [6, 127–129].

Оповідання про рідний населений пункт (місто, село) і столицю України – окремий вид літератури для дітей патріотичного спрямування. Більшість зовнішніх батьків через брак часу не мають змоги водити дітей до музеїв, пам'ятників та історичних місць. Але дітям, для виховання почуття гордості за свою маленьку Батьківщину потрібні певні знання, тому у цьому випадку будуть принагідними збірки оповідань, які яскраво проілюстровані, містять відповідний для дитячого сприйняття матеріал, викладений у вигляді захоплюючих оповідань.

Звичайно, що у повному обсязі громадянсько-патріотичні якості не можуть бути сформованими тільки через засоби художнього слова. Проте створити фундамент, на основі якого можна формувати майбутнього громадянина-патріота, не лише можливо, а й потрібно. Виховання любові до Бать-

ківщини – завдання надзвичайно складне, тому важливим є комплексне використання у роботі з дітьми різних засобів, прийомів та методів.

З'ясовано, що художня література для дітей є ніщо інше, як найцінніше джерело громадянсько-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Тому що, патріотичні почуття, які виховуються засобами художнього слова, пробуджують у дітей любов до героїчного, переконують у тому, що за будь-яких історичних часів в житті завжди є місце для подвигів, вірного служіння рідному народу та Батьківщині.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням питання національного виховання дітей через призму використання засобів художньої літератури у системі наступності закладу дошкільної та початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2012. – Спецвипуск. – С. 1–29.
2. Бех І. Д., Чорна К. І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Д. Бех, К. І. Чорна // Методист. – 2014. – № 11 (35). – С. 11–25.
3. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі : навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. / А. М. Богуш, Н. В. Лисенко. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Вища шк., 2002. – 408 с.
4. Буре Р. С. Воспитание нравственных чувств у старших дошкольников: Пособие для воспитателя дет. сада / Р. С. Буре, А. М. Виноградова, Г. Н. Година и др.; Под ред. А. М. Виноградовой. – М.: Просвещение. – 1980. – 233 с.
5. Голобородов'я М. Концептуальні засади патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / М. Голобородов'я // Виховна робота в школі. – 2016. – № 5 (138). – С. 2–5.
6. Дитячий фольклор / [упор. Г. В. Довженок]. – К. : Наукова думка, 1984. – 471 с.
7. Загородня А. Сучасне розуміння патріотичного виховання молоді. / А. Загородня // Теорія та методика управління освітою. – 2013. – №10. С. 12–15.
8. Колискові пісні / [за ред. Г. С. Сухобрус, Й. Ю. Федаса]. – К. : Музична Україна, 1973. – 207 с.
9. Ланенкова О. Добрий друг – казка, або усна народна творчість як виховний засіб / О. Ланенкова // Обдарована дитина. – 2013. – № 10. – С. 28–30.
10. Рибцун О. Казка вчить добра і правди / О. Рибцун // Дошкільне виховання. – 2005. – № 12. – С. 16–17.
12. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв.: в 5 т. – Київ: Рад. шк. 1976.–Т.2.– С. 167.
13. Хролець О. І. Формування у молодших школярів першооснов читацької самостійності в процесі роботи з дитячою книжкою / О. І. Хролець // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2012. – Вип. 11. – С. 176–180.

References

1. *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity* (2012). [The basic component of preschool education]. Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu. Specvypusk. [in Ukrainian].
2. Beh, I. D., Chorna, K. I. (2014). *Programa ukrai'ns'kogo patriotychnogo vyhovannja ditej ta uchniv's'koi' molodi* [The program of Ukrainian patriotic education of children and young]. *Metodyst*. № 11 (35). [in Ukrainian].
3. Bogush, A. M. (2002). *Ukrai'ns'ke narodoznavstvo v doshkil'nomu zakladi : navch. posib. dlja stud. vyssh. ped. navch. zakl.* [Ukrainian studies in pre-school institution: textbook guidances. for Stud. visch. EDR. textbook spells.]. 2-e vyd., pererob. i dop. Kyiv: Vyshha shk. [in Ukrainian].
4. Bure, R. S. (1980). *Vospytanye npravstvennyh chuvstv u starshyh doshkol'nykov: Posobyje dlja vospytatelja det. sada* [Education of moral feelings in senior preschool children: a manual for tutor kindergarten]. Moscow: Prosveshchenye. [in Russian].
5. Goloborodov'ja, M. (2016). *Konceptual'ni zasady patriotychnogo vyhovannja ditej ta uchniv's'koi' molodi* [Conceptual foundations of patriotic education of children and young]. *Vyhovna robota v shkoli*. № 5 (138). [in Ukrainian].
6. *Dytjachyj fol'klor* (1984). [upor. G. V. Dovzhenok] [Children's folklore]. Kyiv. Naukova dumka. [in Ukrainian].
7. Zagorodnja, A. (2013). *Suchasne rozuminnja patriotychnogo vyhovannja molodi*. [Modern understanding of patriotic education of the youth.]. *Teorija ta metodyka upravlinnja osvitoju*. №10. [in Ukrainian].
8. *Kolyskovi pisni* (1973). [za red. G. S. Suhobrus, J. Ju Fedasa]. [Lullaby]. Kyiv. Muzychna Ukrai'na. [in Ukrainian].
9. Lanjenkova, O. (2013). *Dobryj drug – kazka, abo usna narodna tvorchtisť jak vyhovnyj zasib* [Good friend – a fairy tale or folklore as educational tool]. *Obdarovana dytyna*. № 10. [in Ukrainian].
10. Rybcun, O. (2005). *Kazka vchyt' dobra i pravdy* [The tale tells of good and truth]. *Doshkil'ne vyhovannja*. № 12. [in Ukrainian].
11. Suhomlyns'kyj, V. O. (1976). *Jak vyhovaty spravzhnju ljudyju* [How to bring up a real person]. *Vybr. tv.: v 5 t*. Kyiv: Rad. shk. [in Ukrainian].
12. Hrolec', O. I. (2012). *Formuvannja u molodshyh shkoljariv pershoosnov chytac'koi' samostijnosti v procesi roboty z dytjachju knyzhkoju* [Forming for the junior schoolchildren of fundamental principles of reader independence in the process of work with child's book]. *Pedagogichna osvita: teorija i praktyka*. Vyp. 11. [in Ukrainian].

Дука Т. М., Журавко Т. В. Гражданско-патриотическое воспитания детей старшего дошкольного возраста средствами художественной литературы

В статье проанализированы теоретические основы основ гражданско-патриотического воспитания детей старшего дошкольного возраста. Охарактеризованы особенности формирования гражданского сознания у детей средствами художественной литературы. Определены основные подходы к художественному слову как важной предпосылки воспитательного воздействия. Раскрыты средства художественной литературы направленные на развитие украинского национально-патриотической идеи, воспитание патриотических чувств у детей дошкольного возраста. Установлено, что средства художественной литературы способствуют формированию первооснов гражданско-патриотического воспитания, активной гражданской позиции, морально-духовной культуры детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: дети дошкольного возраста, гражданско-патриотическое воспитание, гражданское сознание, художественная литература, средства художественной литературы.

Duka T., Zhuravko T. Civil-patriotic upbringing of the senior preschool age children by means of fiction literature

The article analyzes the theoretical basis of the grounds of civil-patriotic upbringing of the senior preschool age children. Characterized the peculiarities of formation of civil consciousness in preschoolers by means of fiction literature. The basic approaches to artistic expression as the important prerequisite of educational influence are determined. The means of fiction literature, aimed at the development of the Ukrainian national-patriotic idea, the upbringing of patriotic feelings in preschool children, are revealed. It is found out that the means of fiction literature facilitate the formation of primordial civic and patriotic education, active civic position, moral and spiritual culture of preschool children.

The main place in the article is the question of influence of artistic works, the civic-patriotic education of children, namely: folklore (fairy-tales), small folklore genres (short story, verses). The article generalizes theoretical positions regarding the concept of «patriotic upbringing», «civil consciousness», as an important components of the development of preschoolers personality.

It was found out that fiction literature for children is the most valuable source of civic and patriotic upbringing of children of preschool age. Because patriotic feelings, evoke in children a love of the heroic, convince them that in any historical times in life there is always a place for heroic deeds, loyal service to the people and the Homeland.

Prospects for further researches are connected with the study of the issue of national upbringing of children through the prism of the use of means of fiction literature in the system of continuity of institutions of preschool and primary education.

Key words: children of preschool age, civil-patriotic upbringing, civil consciousness, fiction literature, means of fiction literature.

Стаття надійшла до редколегії 11.02.2018